

לומדים להיות אנשים טובים

בס"ד

פרשת ויקרא

איך הקרבנות הופכים אותנו ואת העולם לעולם שכולו טוב? (על פי הרב חיים כהן)

עבודת הקרבנות – סוד הייחוד והאחדות. דברי הזהר על עבודת הקרבנות

בפרשתנו מתחילים הציוויים על עבודת הקרבנות. עבודה זו היא לעילא לעילא, נשגבה מאוד. צריכים אנו לדעת, כגודל הקדושה כן גודל הפעולה העליונה. אין מקום קדוש יותר מבית המקדש שהוא מרכז העולם, יסוד ושורש של כל השראת השכינה והשפע האלהי בכל המציאות כולה. ממילא ברור שהעבודה שנעשתה בבית המקדש, היא הפעולה המרכזית ביותר בתיקון העולם כולו. בית המקדש הוא שורש כל המציאות כולה, ממילא, העבודה שנעשתה בו מכוונת לתיקון השורש של העולמות כולם. מכאן נבין שעבודת הקרבנות מושרשת בעניינים עליונים ביותר המכוונים לתיקון המציאות כולה. דברים אלו אמורים כלפי כל הקרבנות, ובייחוד קורבנות ציבור המכוונים לתיקון כללי. ואף מבין קרבנות הציבור, מיוחד ועליון הוא קרבן התמיד, שמתוקף קדושתו ופעולתו העליונה היה צריך להיעשות דבר יום ביומו, בבוקר ובערב, באשר הוא אבן יסוד לתיקון המציאות כולה.

אם כן, צריכים אנו להבין מעט מזער מהי המשמעות הפנימית של עבודת הקרבנות שכל כך שגבה מעלתה, עד שנעשתה לעבודה המרכזית ביותר בבית המקדש. והנה, עניין זה נוכל ללמוד מדברי הזהר הקדוש, שמדקדק במילה "קרבן" ובאמצעותה חושף בפנינו מהעניין הפנימי הגנוז בסוד הקרבן. עניין זה הוא גבוה ומופשט, וקשה מעט להבנה. אכן, סודו של הקרבן במקום עליון, וממילא קשה למחשבתנו לעלות עד מקום זה ולהשיג את מהות עניין הקרבן. ננסה בחסדי ה' לטעום מעט מדבש ונופת צופים זה, באשר אלו יסודות מרכזיים בעבודת ה' בכלל ובעניין הקרבנו והתפילה בפרט.

וזו תרגום לשון הזהר הקדוש בפרשתנו (ג ה א): רבי חזקיה היה מצוי לפני רבי שמעון ושאל ממנו: זה שנקרא "קרבן", הלא היה צריך להיקרא "קירוב" או "קרבנות", ומדוע נקרא "קורבן"? אמר לו רבי שמעון הרי ידוע בין החברים שקרבן הוא התקרבות הכתרים הקדושים (סוד הספירות) שמתקרבות כולן כאחד ומתקשרות זו בזו עד שנעשו אחד בייחוד שלם, לתקן את השם הקדוש כראוי. זהו שנאמר "קרבן להשם" קרבן לאותם כתרים קדושים לשם הוי"ה להשלים את השם הקדוש ולייחד אותו כראוי כדי שימשיכו רחמים בכל העולמות, והשם הקדוש יתעטר בעטרותיו לבשם את הכל... אמר רבי חזקיה: אשרי חלקי ששאלתי והרווחתי סודות אלו, וזהו בהירות העניין וסודו. עכ"ל.

הזהר כותב שרבי חזקיה שאל את רבי שמעון בר יוחאי לפרש המילה קרבן, שהלא אם המשמעות היא שהאדם מתקרב לה' באמצעות הקרבן, היה צריך לקראו "קירוב", או "קריבות", ולא "קרבן", שכן לשון קרבן מתייחסת יותר למצב שבו האדם מקרב בין שני דברים אחרים, כמו "לקרבן זה לזה", ואם פעולת הקרבן מתייחסת רק להתקרבות האדם להקדוש ברוך הוא היה צריך לכנותו באופן תואם יותר – "קירוב" או "קריבות", כך שואל רבי חזקיה. ואכן, רבי שמעון בר יוחאי מבאר לנו שסוד הקרבן באמת פועל פעולה של קירוב בין שני דברים, ולכן השם קרבן מתאים לו ביותר. ומה הקרבן מקרב – "קרבן מאינן כתרין קדישין דמתקרבי כולהו כחדא ומתקשרין דא בדא". קירוב וחיבור של כל האורות הרוחניים העליונים, לאחדם ולעשותם אחד – "עד דאתעבידו כולהו חד בייחודא שלים". ועל ידי כך נעשה שמו של הקדוש ברוך הוא שלם ומלא – "לאתקנא שמא קדישא כדקא חזי". הווה אומר הקרבן אמנם נעשה בתחתיות ארץ ובבהמה חמרית, אולם הוא פעל פעולה עליונה ונשגבה ברום שמיא, בבחינות העליונות של אורותיו של הקדוש ברוך הוא, עשר הספירות, שהן השורשים העליונים של כל ההווה כולה. החיבור של השורשים העליונים הוא השורש לכל התפשטות הברכה לכל המציאות כולה. האורות העליונים שבמרומי האצילות, הם כמו המח והלב של המציאות כולה, ובשעה שהם נמצאים בשלמות בייחוד שלם כל המציאות כולה נשטפת באורם הזך והעצום. זה סוד פנימי הגלוי לעם ישראל שכן הם מכירים את השורש הנעלם של המציאות, ויודעים שכל המחלות והצרות שבכל המציאות אינן אלא השתלשלות מהפירוד באורותיו של הקב"ה שבמרומים, וכל הברכות הם תוצר של חיבור ואיחוד המאורות.

עבודה צורך גבוה

זה המושג המובא פעמים רבות בספרים הקדושים - "עבודה צורך גבוה". והיינו, שעבודתנו איננה מסתכמת רק בהשבחת העולם החומרי והמציאות הגלויה. עבודתנו נוסקת לשמי מרום, מנענעת את אמות הספים של שורשי ההווה כולה ומושכת את ברכת ה' ואורו מריש כל דרגין ועד למטה למטה. זאת העבודה שנצרכת לא רק לשם התחתונים, אלא לשם התיקון בעליונים, בשורש הנעלם של המציאות, הלא הם עשרת אורותיו, עשרת שמותיו, אשר מתוקף בהירותם, שבוהקים כמו אבן ספיר, מכונים עשר הספירות שבעולם האצילות. זאת אבן היסוד לעבודת ה' העמוקה שהתורה הפנימית פותחת אותה בפנינו. וכך ביארה רבנו הרמ"ק בטוב טעם, בספרו אלימה, וזו לשונו (אלימה מעין א תמר א פרק ב, והציטוט כאן הוא לשונו שהובא בשומר אמונים הקדמון ב עה): הספירות הם לבושים וכיסאות אל הא־לוה אין סוף יתברך שמו. וכאשר אנו מייחדים הספירות על ידי מצווה או תפילה וכן בכל הברכות הכוונה היא לתקן הספירות ולהכינם שיהיו כיסא אליו, ויתקרבו אליו, ויתוקנו לקבל אורו ושפעו. והנה קירוב הספירות וייחודן, היא עבודתו של האין סוף, כי הוא לא יקבל תועלת מן העבודה, רק שכל חפצו ורצונו להיטיב לזולתו, כי הוא הטוב והמיטיב, וטובו לעולם אינו חסר. אמנם הספירות הם צינורות ואמצעיים להמשיך הטוב דרך בם, ואם אנו חס וחלילה פגמנו הסיבות האמצעיות, היאך יבוא הטוב ההוא? שהרי אין האין סוף מאיר אלא במקום השלם, ולכן צריך לייחד ולקשר הספירות ולתקנם, כדי שתתיישרנה לקבל שפע האין סוף וטובו, ונמצא כי המתקן הצינורות וסיבות אמצעיות האלו וגורם שיוכנו לקבל טובו ושפעו של האין סוף, הוא הוא העובד אותו ועושה רצונו כי גורם שהוא ייטיב לזולתו. והמקלקל הצינורות וסיבות אמצעיות האלו וגורם שלא יהיו מוכנים לקבל טובו ושפעו, הוא ממש הבלתי עובד, הנקרא מכעיס ומקציף ומרגיז, מפני הרעה הנמשכת אל העובד מהיעדר טובו ממנו בסיבת קלקולו הצינורות האמצעיים, והרי הוא כמי שקרע בגדי המלך בעניין שאינם ראויים למלך ללובשם, והקורע בגדי המלך חייב כפי מה שקרע או לכלך בעניין שנפגמו מלהתלבש המלך בהם. באופן כי היודע לתקן המידות בכוונת המצוות והתורה והתפילה לקשרם ולייחדם ולהכינם לקבל שפעו וטובו הוא עובד לאין סוף, הגם שהאין סוף אינו מקבל תועלת מעבודתו והוא כמו המאכל והמשתה שאוכל הגוף שאין הנשמה מקבלת תועלת ממנו, ועם כל זה, על ידי המאכל והמשתה יתמיד החיבור. כמו כן על ידי העבודות יתמיד שפע האין סוף במידות ויתפוצץ על התחתונים, ולכן בכל תפילותינו ובלימוד התורה והמצוות שאנו עושים אנו אומרים תחילה 'ליחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה' וכו' והעניין לומר כי אין כוונתנו בבקשתנו בקיום המצוות לתועלת והנאת עצמנו כי אם לצורך גבוה דהיינו לייחד ולתקן המידות העליונות כדי שיבוא אליהם שפע האין סוף ומהם ישתלשל וירד השפע לכל העולמות. ונמצא העובד בדרך זה הרי הוא כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס וזכותו גדול מאוד, כמפורש בזוהר ובתיקונים בכמה מקומות. "הרמ"ק מלמד אותנו שיסוד כל עבודתנו הוא הארת אור אין סוף ברוך הוא באמצעות איחוד וקישור בחינות עליונות. בחינות אלו הן הספירות שהן שמותיו של הקב"ה, באשר יש עשרה שמות המקבילים לעשרת אורותיו של הקב"ה. אמנם בנקודה הפנימית והעמוקה, הנה אורו של הקב"ה הוא אור אחד, אור עליון, אור אין סוף ברוך הוא. ואולם, אורו הגדול מתגלה בגוונים שונים, לכל גוון וגוון תכונות שונות ובכוחו לפעול פעולות שונות במציאות. אלו הם עשרת שמותיו של הקב"ה, שכל אחד מהם הוא בחינת אור אחר שפועל במציאות באופן הייחודי לו. כך אנו מוצאים ששם א־להים הוא השורש לבחינת הדין וההגבלה, כמו גם לכוח הנפרע מן הרשעים וכיוצא בזה. הוזה אומר, שם א־להים הוא גוון באורו של הקב"ה שבסגולתו לפעול עניינים אלו. לעומתו, שם א־ל הוא שורש התפשטות החסד בעולם, בחינת "חסד א־ל כל היום" (תהילים נב ג), ועוד (עיין בהקדמת הספר שערי אורה. וראה עוד בטללי חיים אלול תשרי עמודים כג-כט). נמצא, שכללות כל אורותיו של הקב"ה הם כלל כל ההשפעות וההארות הבונות את המציאות, מתקנות אותה וממלאות אותה בשפעת טוב ורוב שלום (ראה דרך ה' ד יג). הפעולה הפנימית והנעלמת הממשיכה ומאירה את אורו הגדול יתברך למציאות, היא עצם ייחוד האורות העליונים שבמרומים. אם כן, מלמד אותנו רבי שמעון בר יוחאי, שכל מהות עבודת הקרבן היא הייחוד והחיבור של כל האורות העליונים. וכיצד הקרבן פועל פעולה עליונה זו? נבאר את הדברים.

איחוד למטה המעורר ייחוד למעלה

ידוע, שתהליך הקרבן כלל בקרבו חיבור ואיחוד של כל המרכיבים שנמצאים במציאות התחתונה - דומם צומח חי ומדבר, כהנים לוויים וישראלים. הדומם - המים והמלח. הצומח - המנחות והיין. החי - הבהמה. והמדבר, אלו הם הבעלים (ספר טעמי המצוות לאריז"ל פרשת ויקרא). ובנוסף לזאת, היו ישראל במעמדם, לוויים בדוכנם, משוררים בזמן הקרבן, וכהנים בעבודתם, עבודת ההקרבה. אם כן, עבודת הקרבן יצרה התכללות של כל הבחינות שבמציאות. כל מרכיבי המציאות התאחדו יחד בחיבור שלם לכלל מהות אחת, מהות הקרבן. כבר ראינו כמה פעמים, שהמציאות החומרית מקבילה אל השורשים הרוחניים העליונים, באופן שכל בחינה במציאות החומרית היא ביטוי לבחינה שדוגמתה במרומים הרוחניים. ממילא, איחוד כל מרכיבי המציאות התחתונה, יצר את האיחוד שבשורשים העליונים. זה היה סוד כוונתו הפנימית של הכהן המקריב. הכהנים, שהם בסוד המחשבה הפנימית

לומדים להיות אנשים טובים

העליונה, היו צריכים לדעת את כל פרטי הכוונות הרוחניות העליונות, למען יאחדו את השורשים העליונים באמצעות הקרבת הקרבן שאיחד את הנבראים התחתונים. מלאכה פנימית ועליונה זו, של הכוונה אל השורש הנעלם, היתה עיקר פעולתם של הכהנים, להיות מחשבתם שרויה בנחלי עדנים, במרומי שגב האורה הרוחנית הטהורה, לפעול בשמי מרום חיבור וייחוד עליון, ולמשוך את שפעת אורו של הקב"ה לתחתיות ארץ. וכך מבאר לנו הרמח"ל את סוד הקרבן וכוונתו של הכהן (דעת תבונות קס):

"ותדעי עוד, שאף על פי שהכבוד בכל מקום, אמנם מתגלה **במקום** אחד יותר ממקום אחר, והוא מקום מיוחד לו ששם ידרשוהו הרוצים לידבק בו, והוא ענין (דברים יב ה) 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', וכתוב (שמות לד כג) 'יראה כל זכורך את פני האדן ה' א-להי ישראל'. וכמה סדרים ומערכות יצטרכו לענין זה בהדרגה רבה, עד שיגיע לידבק בקדושתו זאת יתברך. ועל ענין זה עומד כל תבנית המשכן והמקדש, מקום לפניו ממקום, עד לפני ולפנים ששם הכבוד שורה לידרש ולימצא למבקשים להידבק בו. וכן יש מקדש למעלה מכוון למקדש של מטה (תנחומא ופסיקתא זוטא משפטים יח). והנה כל צבא מעלה מעלים שבחו של הכבוד הזה, ואומרים (ישעיהו ג) 'מלא כל הארץ כבודו', (יחזקאל ג יב) 'ברוך כבוד ה' ממקומו', כי הוא לבדו כוח כל הנמצאים, כמו שביארנו. וכן נאמר (תהילים קד לא) 'יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו', כי הכבוד מתעלה משבח מעשיו יתברך. ולכך אמרו רבותינו ז"ל (חוליו ס א) 'פסוק זה - שר העולם אמרו'. ואמנם עליו של הכבוד נעשה מכוח כל הנמצאות כולם למיניהם, כל אחד לפי הפעולה המיוחדת לו. **וזאת היתה כוונתו של הכהן בעשותו עבודת הקרבנות, בפרט בקרבן התמיד, שנאמר בו (במדבר כה ב) 'את קרבני לחמי' שהוא מה שמקריבים לפניו יתברך בכל יום שבנמצאות, כל אחד לפי מה שנוגע לו.** וזאת היתה חכמה גדולה שהיו הכהנים צריכים להתחכם בה, להיות ניגשים אל ה' יתברך בעד כל ישראל, ושתהיה עבודתם רצויה באמת. ועל כן נאמר (מלאכי ב ז) 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו וגו'. והיו **מכוונים לקשר כל הנבראים בבורא**, ויודעים מה שצריך להשלמת ענין זה, ומכוונים בכל הפרטים המצטרפים, שהם סדרי העבודה ככל עניני הקרבן, וכזריקת הדם, וכהקטרת הקטורת, כולם עשויים לסתרים עמוקים להשלמת כל הנמצאות בהידבקם בבורא יתברך שמו. וביאור זה הדבר מרחיק והולך מאוד, אך אין כאן מקומו. ואמנם הכוונה הכללית הוא לקשר כל הנמצאים, התחתונים והעליונים שעל גביהם, כולם בכבוד העליון, שנאמר בו (ירמיהו כג כד) 'הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'', וזה באותם הסדרים המתוקנים לזה. וזה בבחינת עבדים המתקבצים תחת צל אדוניהם."

החיבור בעליונים - פרי החיבור בתחתונים

נמצאנו למדים מדברים אלו, שבבית המקדש לא רק נפגשו שמים וארץ, עליונים עם תחתונים. בית המקדש היה ראשית כל המקום שבו התאחדו כל חלקי המציאות התחתונה יחדיו, וכך בסדר התיקון המופלא של הקרבן - הנה בהקרבת הקרבן התאחדו כל חלקי המציאות התחתונה בפועל. בד בבד, הכהן בכוונתו העליונה התעלה אל השורשים העליונים של חלקי המציאות התחתונה, וכיוון בפעולתו לאחד את המאורות העליונים להיות אחד. כך, התחתונים אוחדו יחדיו, והעליונים אוחדו יחדיו, ואיחוד זה העלה ורומם את המציאות כולה והביא אל הדרגה העליונה - איחוד מלא של העליונים עם התחתונים, שמים וארץ (והנה, בענין זה מלמד אותנו הרמח"ל כוונה פנימית ועליונה, שהיא איחוד ב"ע עם האצילות. שהנה הייחודים שדיברו קדושי עליון, האריז"ל ותלמידיו, מתמקדים בעיקר בייחודי אורות שבמרומי האצילות גופא. ואולם הרמח"ל חשף בחינה עליונה של ייחוד, המכוונת לייחד את הנבראים עצמם במקורם העליון, עולם האצילות, והוא ייחוד נפלא המגלה את האחדות השוררת במרומי האצילות, אף בתחתיות ארץ. וראה דבריו בקיצור הכוונות, 'כוונה כללית על התפילה' עמ' קצה, אדיר במרום תיח ואילך, מאמר הייחוד גנזי רמח"ל רסד, וכללים ראשונים לג).

נמצא, שהקרבן פעל קודם לחבר כל עולם ועולם באחדות כל חלקיו, ודווקא דרך כך באו גם ההתקרבות והחיבור של העולמות זה עם זה. אמת, הקרבן היה גם פעולת קירוב בין העולם הזה ובין העולם העליון, באופן שהאורות העליונים השפיעו ונבעו ושטפו את כל המציאות כולה באורם. ואולם, ענין זה בא מכוח העבודה של הקרבן, שהיא החיבור בין חלקי המציאות התחתונה שעורר וחיבר את הבחינות השונות שבמציאות העליונה, ועל ידי כך באה האחדות השלמה, של עליונים עם תחתונים, "תהום אל תהום קורא לקול צנור" (תהילים מב ח).

אם כן, עיקר פעולת הקרבן היה בחיבור החלקים השונים שבתוך המציאות שלנו, תוך שייכותם אל המרומים. נמצא שבית המקדש היה המקום שבו נפעלה פעולה יסודית מאוד בתיקון העולם - איחוי כל הקרעים וכל הפירודים שבתוך העולם הזה עצמו. זה דבר

לומדים להיות אנשים טובים

גדול כל כך, שממילא השפיע לעילא לעילא באורות העליונים והביא לגילויים בתחתיות ארץ. יסוד זה מדויק מהזוהר הקדוש, שמדקדק בפסוק "אדם כי יקריב", שהאדם פועל ומקרב את חלקי המציאות לייחדם כאחד, וממילא אומר הזוהר שאדם שאינו נשוי אינו יכול באמת להקריב קרבן, שכן אם הוא עצמו אינו שלם, אין הוא יכול ליצור שלמות ואחדות במציאות, בוודאי לא להתקרב למרומים. וכך איתא בזוהר הקדוש (ג ה א): (תרגום) בא ראה, שבשעה שאדם מתקן מעשיו על ידי קרבן, כל העולם מתבסס ומתקרב ומתקשרים כל חלקיו זה בזה בייחוד שלם, וזה שכתוב 'אדם כי יקריב מכס', כי יקריב היינו לקרב ולקשר את הכל כראוי. בא וראה 'אדם כי יקריב', להוציא מי שאינו נשוי שקרבנו אינו קרבן, והברכות אינן נמצאות לגביו, לא למעלה ולא למטה. זאת ממשמע שנאמר 'אדם כי יקריב', ושונה שאינו נשוי אינו בכלל אדם, והשכינה לא שורה עליו, מפני שהוא פגום ונקרא בעל מום, ובעל מום הוא מרוחק, וכל שכן למזבח להקריב קרבן.

יסוד ההתקרבות לה' - קירוב ואחדות בישראל

לאור דברים אלו על עבודת הקרבנות אנו למדים יסוד גדול מאוד בעבודת ה'. תנאי הכרחי להתקרבות לה' - להתקרב ולהתאחד אנחנו בקרבנו. בתוך הנפש שלנו אנו צריכים להכיר שיש שני סוגים של עבודה - עבודה אחת המוכרת לנו, היא עבודת ההתקרבות לה', ההתעלות אל העולם העליון. העבודה השנייה, שחשיבותה מוכרת פחות, היא עבודת הקירוב והחיבור של חלקי המציאות שלנו יחדיו, ובמילים אחרות - עבודת האחדות בתוך עם ישראל עצמו. הנה, אנחנו רוצים מאוד להתקרב לה'. בתוך כל אחד ואחד מאתנו מקננת תשוקה עמוקה לדבוק בה' ולעשות את רצונו. וכך, אנו מוצאים ציבורים שונים וגוונים שונים בעבודת ה', וכולם באים בחפץ לב לקרבה אל עבודת ה' ולהידבק בו, בסגנונם המיוחד. דרכים רבות נסללו בעבודת ה' ובמלאכת הקודש. עדות שונות ופולגים שונים שלכל אחד מהם דרך שונה במסילה העולה בית אל. צריכים אנו כולנו לשום על לב וללמוד את הסוד הגדול שעבודת הקרבנות מלמדת אותנו - אבן היסוד בהתקרבות לה' היא ההתקרבות של כל חלקי העולם הזה יחדיו, של כל הבחינות השונות שבעמך בית ישראל ובכל העולם כולו. האחדות שבתוך האברים השונים שבעם ישראל מקבילה במהותה לעבודת הקרבן שאיחד וקירב את כל החלקים השונים של המציאות, ובכך יצר אחדות מופלאה בעולם התחתון שעוררה את הייחוד בעולמות העליונים, וממילא הביאה להשפעה אדירה של האורות הגדולים בתחתיות ארץ, בחיבור שמים וארץ.

כך היא המידה - שם מלא חל על עולם מלא (בראשית רבה יג ג). הקב"ה באורו הגדול משרה שכינתו על עולם מאוחד ושלם, ולא על אברים מרוסקים ומפורדים. האדם צריך לדעת שאם יש לו סכסוך פנימי עם רעהו, או שמוצא בתוכו נטיות לזלזל חלילה בגישות אחרות בעבודת ה', הרי שאין הוא יכול לדבוק בה' ולהתקרב אליו באמת. שכן יסוד ההתקרבות וההתאחדות עם המרומים, הוא האחדות שבתחתונים.

עבודת הקרבנות בדורנו

ישנה נקודת תורפה גדולה ביצירת האחדות, שכן חשיבותה איננה מורגשת חזק בתוך הנפש. בניגוד להתקרבות לה' בתורה ובתפילה, שכל אחד מכיר מתוך לבבו וחושק בה, מעלת האיחוד בתוך עם ישראל איננה מקבלת את מקומה הראוי לה. אין היא נראית כדבר מחויב, והיעדרה אינו גורם מספיק ייסורי מצפון. כך, אדם שרחוק מה' מרגיש זאת וכואב בתוך לבבו, ומתעורר בתשובה על כך. לעומת זאת, אדם שבלבבו רחוק מחברו, אינו מרגיש את הקלקול שבדבר, ואינו כואב בתוך לבו, וממילא לא מתעורר לתקן זאת. כיוצא בדבר, פעמים רבות אדם מרגיש עצמו חלק מקבוצה מסוימת בעם ישראל, ולבבו אינו מרגיש שייכות לקבוצות אחרות. אין זה המצב המתוקן. כל אחד ואחד צריך להרגיש שהדבק שמחבר אותנו הוא העובדה שאנו עם ישראל, ובכלל זאת נכנסים כל איש ישראל ממש. אנחנו עם אחד. מותר וטוב שיהיו זרמים שונים וגישות שונות בעבודת ה', ואולם חלילה שהגישות השונות ירחיקו את הלבבות זה מזה.

זה היסוד העצום העולה מתוך הבנת הפנימיות של עבודת הקרבנות - עבודת הקירוב של עם ישראל עצמם זה בזה, האחדות. אין קץ ואין גבול לאורות העליונים שיאירו על עם ישראל בהיותנו מאוחדים יחדיו, בלב אחד, באהבה ובתחושה פנימית שכולנו אחד ממש. עצם האחדות היא הנשק הסודי של ישראל. לא יוכל לנו אף אויב ומתנכל. כי אחדות זו, היא בעצמותה מעוררת את הבחינות העליונות, ומשפיעה עלינו שפע רב ממרומים בעוז ושפע אדיר, שפע של תשובה ורחמים, שפע של סליחה וטהרה, שפע של רוח הקודש והשראת שכינה, שפע של ברכת אורה, ברוחניות ובגשמיות. שבת שלום.